

A megértés szándéka.

Tisztelt Nobel-díjas Honfitársam!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Kutatótársak!

A megértés szándéka. Ez az, ami a világot kutatóként felfedezni vágyó vagy íróként szemlélő embert talán a leginkább mozgatja. És ez az, ami össze is köti azokat, akik e két látszólag teljesen más életpályát választották.

Nem vagyok szépíró, de úgy képzem, hogy az írás a szemlélődéssel kezdődik. A szemlélődésnek pedig nem pusztán az új információk megszerzése lehet a célja, hanem az is, hogy az alkotó egy másik nézőpontot, helyzetet, érzelmet éljen át, és ha lehet, meg is értse. Megérteni pedig csak elmélyült figyelemmel lehetséges. A megértéshez vélhetően nem elég csupán passzívan nézni és hallgatni. Úgy gondolom, hogy aktív és akár önvizsgálatot is feltételező állapot ez. Amikor az író a legkiszolgáltatottabbakról, legkítaszítottabbakról vagy egy másik, a miénktől alapvető gondolkodási sémákban is eltérő kultúráról ír, akkor újra és újra kérdéseket tesz fel. Tér és idő relatívvá válik, a korábban biztosnak tűnő igazodási pontok pedig képlékennyé válnak.

A megértés szándéka belátást is igényel. Annak felismerését, hogy a világ és benne mások tapasztalata mindig gazdagabb annál, mint amit elsőre gondoltunk, vagy amit egyáltalán fel tudunk fogni. Ez az intellektuális és érzelmi alázat a legnagyobb írók sajátja.

Kedves Vendégeink!

A megértés szándéka a kutatónak is alapvető motivációja. Sokszor mondjuk, hogy a jó kutatót a kíváncsiság hajtja. Nem azt akarja igazolni, amit eleve gondol, hanem azt próbálja kideríteni, hogy mi az, ami ténylegesen igaz. Persze hipotéziseink vannak, de az azokhoz való görcsös ragaszkodás olyan hiba, amely tévutakra vihet. Ami az írónál a szemlélődés, az élethelyzetek megélése, az a kutatónál a tanulás és a sokszor hiábavalónak tűnő, új eredményt nem mindig hozó kísérletezés. A megértésig, az általunk sokszor heuréka pillanatnak nevezett felismerésig vivő út ezért rokonítható azzal a folyamattal, mint amikor az író benyomásaiból, élményeiből az alkotás sokszor szorongást, gyötrődést, gondolkodást, de örömet is adó folyamatának eredményeként megszületik egy új mű.

Krasznahorkai László írásait is ez a megértés iránti igény hívta életre. Sokszor szinte végtelennek és sokrétűnek tűnő mondatai nem csupán stiláris bravúrok, hanem a gondolkodás folyamatát is modellező tanúságtételek. Kanyarognak, miközben újra és újra megpróbálják körülírni a nehezen kibogozható és megérthetőt. Írói nyelve eszköz. Kísérleti módszer arra, hogyan lehet elősegíteni a megértést. De a megértéshez az olvasónak is erőfeszítést kell tennie. Nem kap egyszerű magyarázatot. Szöveget kap, amely csak lehetőséget kínál a megértéshez. „A geometriához nem vezet királyi út” – a legenda szerint Eukleidész így válaszolt I. Ptolemaiosznak, aki a megértés fáradságos útját egyszerűbbre szeretne volna cserélni. Krasznahorkai László sem kecsegtet királyi úttal, de a megértés lehetősége ott van minden művében.

Tisztelt Közönség!

Krasznahorkai László sokszor tesz fel nehezen megválaszolható kérdéseket. „Elképesztő ember, ki vagy te?” – kérdezte például tavaly decemberi Nobel-beszédében, amelyben rövidsége dacára is szédítő panorámában foglalta össze az emberiség lélegzetelállítónak és megismételhetetlennek nevezett útját. „Ki vagy te?” – kérdezi az embertől, miközben méltóságról, lázadásról és a reményről beszél. És időtlen igazságokról. Arról, hogy az együttműködés az egyetlen esélyünk. Mi, kutatók pedig ezt olvasva ismét szembesülhetünk annak a sokszor emlegetett, határokon átívelő tudományos kooperációnak a nélkülözhetetlenségével, amely nélkül napjainkban a kutató is legföljebb magányos zseni lehet, igazán eredményes azonban sosem.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az együttműködés igényének köszönhetően működhet immár több mint 200 éve a Magyar Tudományos Akadémia is. Folytatódhat a jövőben is az a már a 15. századi humanista tudós társaságokkal megkezdődött történet, amelynek az intézményesülés szempontjából legfontosabb mozzanata Széchenyi István 1825. november 3-i felajánlása volt. Akadémiánk ma is aktív a magyar történelem sorsfordító és sokszor az MTA megmaradásának esélyeit csökkentő eseményei ellenére is. A Tudós Társaság két évszázada élő történet, amelyben különböző érdeklődésű, hitű és meggyőződésű emberek megtalálják azokat a közös célokat, amelyek érdekében együttműködhetnek. Ezek közül a közös célok közül a legfontosabb a tudomány, a magyar nyelv és a kultúra, valamint a művészet ügye.

A művészeté, amely mindig emlékeztet bennünket arra, hogy a körülöttünk lévő, sokszor az egzakt leírás igényével megjelenített világ nem mindig mérhető meg. Hogy vannak tapasztalatok, amelyek csak átélhetők, és nem redukálhatók számokra, képletekre. Hogy az ember nem csupán racionális, hanem érző, néha szenvedő, néha boldog, de alapjában véve remélő lény. Az együttműködés minősége pedig a megértésre is hatással van. És minél erősebb az együttműködés szándéka, annál valószínűbb, hogy ennek eredményeként jobban megismerjük és megértjük egymást. Nemcsak a gondolatokat, hanem az érzéseket is.

Korunkban az információ bősége könnyen keltheti a tudás illúzióját. Eközben a világ és benne a másik ember megértése egyre nagyobb erőfeszítést igényel a mind kevesebb biztos igazodási pontot kínáló 21. században. Ezért egy, a kultúra és a művészet ápolását is céljai között tudó intézmény tagjaiként a mi feladatunk nemcsak az, hogy új ismereteket hozzunk létre, hanem az is, hogy őrizzük és képviseljük a megértés szándékának ethosát.

E törekvésünkben jelentenek segítséget a megértéshez nem a tudomány racionalitásával, hanem a művészet érzelmeket keltő, azokat átélni segítő erejével vezető alkotások: köztük Krasznahorkai László művei is.

Köszönöm, köszönjük neki, amikor szól. Figyelünk rá.

Köszönöm, hogy meghallgattak.